

Посилання на статтю

Рач В.А. Особливості комерційного аспекту проектного аналізу регіональних освітніх проектів / В.А. Рач, А.Ю. Борзенко-Мірошніченко / / Управління проектами та Розвиток виробництва: Зб.наук.пр. - Луганськ: вид-во СЛУ ім. В.Дала, 2010. - № 1 (33). - С. 112-119. - Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/33/10rvarop.doc>

УДК 005.8:005.83

В.А. Рач, А.Ю. Борзенко-Мірошніченко

ОСОБЛИВОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО АСПЕКТУ ПРОЕКТНОГО АНАЛІЗУ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ПРОЕКТІВ

Розроблено модель проведення системного проектного аналізу. Виділені інформаційні особливості експертизи навчального проекту за комерційним аспектом. Рис. 2, табл. 2, дж. 8.

Ключові слова: проектний аналіз, аспекти проектного аналізу, регіон, освітні проекти, інформаційні особливості.

В.А. Рач, А.Ю. Борзенко-Мірошніченко

ОСОБЕННОСТИ КОММЕРЧЕСКОГО АСПЕКТА ПРОЕКТНОГО АНАЛИЗА РЕГИОНАЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОЕКТОВ

Разработана модель проведения системного проектного анализа. Выделены информационные особенности экспертизы учебного проекта в коммерческом аспекте.

V.A. Rach, A.U. Borzenko-Miroshnichenko

FEATURES OF THE PROJECT ANALYSES COMMERCIAL ASPECT FOR REGIONAL EDUCATIONAL PROJECTS

Model for conducting system project analysis is developed. Information features of the educational project expertise at commercial aspect are revealed.

Постановка проблеми та аналіз досліджень. Сьогодні в умовах демографічної кризи, високої конкуренції на ринці освітніх послуг, існуючих обмеженнях фінансування система регіональної освіти потребує наявності методів та інструментів оцінки розроблюваних та впроваджуваних освітніх проектів. Наявність таких інструментів дозволить формувати та реалізовувати раціональні регіональні портфелі освітніх проектів для досягнення цілей стратегічного розвитку як окремих підрозділів, так і вищих навчальних закладів в цілому [1,2].

Виділення невирішеної частини проблеми. Більшість провалів проектів на етапі реалізації є наслідком невиявлених недоліків, ризиків та помилок під час проектного аналізу [3]. Крім того, на сьогодні відсутній системний погляд на виконання проектного аналізу.

Метою статті є розробка моделі системного проведення проектного аналізу та визначення особливостей комерційного аспекту проектного аналізу освітніх регіональних проектів.

Основна частина дослідження. На фазі ініціалізації під керівництвом команди проекту ретельно досліджується ідея, запропонована ініціатором проекту. Перехід до наступної фази проекту – його планування можливий за умови позитивного рішення інвестора про виділення коштів на реалізацію проекту. Для підвищення ступеня вірогідності прийняття вірного рішення про інвестування виникає потреба у залученні представника із зовнішнього оточення проекту для об'єктивної і неупередженої оцінки його переваг, недоліків і ризиків. Таким представником є незалежний експерт. Саме він проводить проектний аналіз досліджених проектних альтернатив.

В Україні проектний аналіз проводять як окремі експерти, так і спеціалізовані центри експертизи, наприклад, Київський центр експертизи інвестиційних проектів. Експертами є фізичні особи, які мають високу кваліфікацію, спеціальні знання і безпосередньо здійснюють наукову чи науково-технічну експертизу та несуть персональну відповідальність за достовірність і повноту аналізу, обґрунтованість рекомендацій відповідно до вимог завдання на проведення експертизи [4].

Компетентність та професіоналізм експерта полягає в його спроможності системно оцінити переваги і недоліки проектної альтернативи за всіма аспектами, які відображають інтереси усіх зацікавлених сторін.

Для застосування системного підходу до проведення проектного аналізу слід чітко розуміти сукупність основних параметрів, які повинні бути проаналізовані експертом та знайти відображення у продукті проектного аналізу – експертному висновку.

Перед експертом постає складне завдання аналізу проекту, в результаті якого у експертному висновку повинні бути ґрунтовно висвітлені питання цінності, життєздатності, економічної ефективності проекту.

Для формування такого об'єктивного висновку можна виділити п'ять основних параметрів системного проведення проектного аналізу:

- експертизу сутності і масштабу проблеми, для усунення якої створюється продукт проекту;
- експертизу задоволення інтересів зацікавлених сторін проекту, без якого проект не може бути визнаний результативним;
- виявлення синергетичного ефекту за рахунок унікальності та інноваційності проекту, який визначає швидкість усунення проблеми;
- експертизу ризиків, які можуть вплинути на хід реалізації та завершення проекту;
- експертизу достовірності цифр і розрахунків, які не повинні містити помилок або вводити в оману замовника та інвестора.

Застосування системного підходу в процесі виконання проектного аналізу дає змогу експерту підготувати ґрунтовні висновки і рекомендації.

Побудова будь-якої системної моделі починається із визначення мети і результату системи (рис. 1).

Проблемою, що зумовлює необхідність проведення проектного аналізу, є низький ступінь вірогідності прийняття вірного рішення про інвестування. Саме це викликає потребу стороннього професійного погляду на зібрану інформацію щодо можливості і доцільності втілення ідеї проекту.

Метою системного проведення проектного аналізу є підготовка рекомендацій щодо доцільності інвестування та подальшої детальної розробки проекту. Продуктом проектного аналізу є експертний висновок, який містить

достовірну інформацію про проект та рекомендації щодо детальної розробки проекту. Результатом є цінність для інвестора у вигляді значно підвищеного ступеня вірогідності прийняття вірного рішення про інвестування (або відмови від інвестування) завдяки об'єктивності і незалежності професійного висновку експерта.

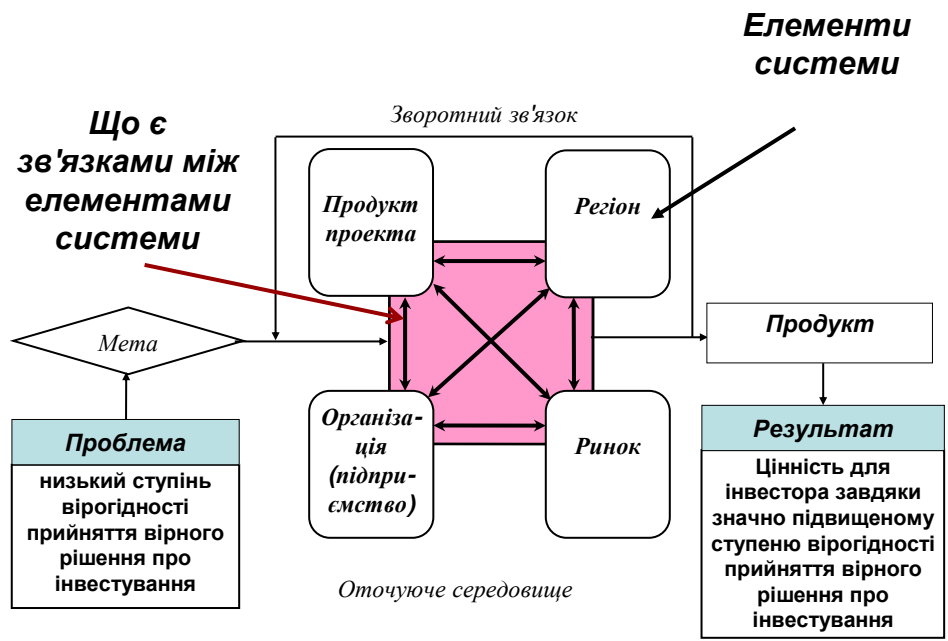

Рис. 1. Елементи моделі системного проведення проектного аналізу

Для системного проведення проектного аналізу слід визначити елементи, які є складовими системи, а також зв'язки між ними.

Залучені в систему елементи завдяки взаємосодії визначають зміст продукту і ефективність результату, який дозволяє вирішити поставлену проблему.

Виходячи з цього першим елементом системи є продукт проекту (див. рис. 1). Проект виконується в рамках організації, тому другим елементом системи виступає організація. Сам продукт проекту або результати його використання споживаються на конкретному ринці, без наявності такого споживання реалізація проекту є недоцільною. Отже третім елементом є ринок споживання продукту або його результату. Діяльність організації щодо створення продукту проекту, а також його експлуатація будуть впливати як мінімум на екологічний і економічний стан регіону, в якому розташована організація. Тому останнім четвертим елементом системи є регіон.

Кожному елементу моделі (рис. 1) відповідають свої зацікавлені сторони. Так в продукті проекту, в першу чергу, зацікавленим є замовник. Він отримує вигоди завдяки вирішенню власної проблеми шляхом застосування продукту проекту.

Продукт проекту відбивається на діяльності організації та її співробітників. Тому зацікавленою стороною організації є її власник в особі ініціатора або замовника. Крім того, формування продукту проекту вимагає постачання окремих робіт, сировини і т. ін. Для виконання цього завдання у безпосередньому контакті

із організацією співпрацюють підрядники і постачальники. Вони також є зацікавленими сторонами елементу – організація.

Елемент ринок слід розглядати з двох сторін. По-перше, саме на ринці буде споживатися продукт проекту або результати його використання. В наслідок такого споживання інвестор отримуватиме вигоди від вкладених інвестицій. По-друге, обсяги прибутків інвестора залежать від діяльності конкурентів на тому ж ринці. Отже, зацікавленими сторонами елементу – ринок, є інвестор і конкуренти.

Продукт проекту перш за все повинен мати підтримку та бути корисним для суспільства регіону, в якому господарює організація. Суспільні інтереси регіону представляє громада. Відсутність протиріч і порушень прав громади традиційно відстежує і контролює органи влади регіону.

Як вже відмічалось складність проектного аналізу полягає у необхідності системно оцінити усі переваги, вади і ризики проекту з точки зору усіх зацікавлених сторін.

При проведенні проектного аналізу експерт повинен оцінити яким чином продукт проекту вплине на інші елементи системи, і які зв'язки існують між всіма елементами системи. Зв'язками між елементами системи виступають аспекти проектного аналізу: технічний, екологічний, комерційний, фінансовий, економічний, соціальний та інституційний.

Визначимо зв'язки між елементами системного проведення проектного аналізу, виходячи із основних питань відповідних аспектів (табл. 1).

Таблиця 1

Основні питання проектного аналізу за його аспектами

Аспект проектного аналізу	Основне питання аспекту
Технічний	Чи можливо технічно реалізувати інноваційну ідею проекту?
Екологічний	Який вплив здійснює проект на оточуюче середовище?
Комерційний	Чи існує попит на продукт проекту?
Фінансовий	Чи є проект життєздатним у фінансовому відношенні? Чи повертаються витрати на проект?
Економічний	Яка ефективність проекту для суспільства?
Соціальний	Яким чином проект сприяє вирішенню соціальних проблем? Як враховані інтереси різних соціальних груп?
Інституційний	Який ступінь сприяння зовнішнього оточення проекту його реалізації?

Розглянемо детально зв'язки між елементами моделі системного проведення проектного аналізу та графічно зобразимо їх на рис. 2.

Технічна можливість реалізації інноваційної ідеї проекту впливає із взаємодії елементів: продукт проекту і організація. Тобто саме технічний аспект відображує зв'язок між цими елементами та дозволяє ґрунтовно оцінити відповідність реалізуємих технологій на базі окремої організації потребам практичного втілення бізнес-ідеї, яка є основою ініційованого проекту.

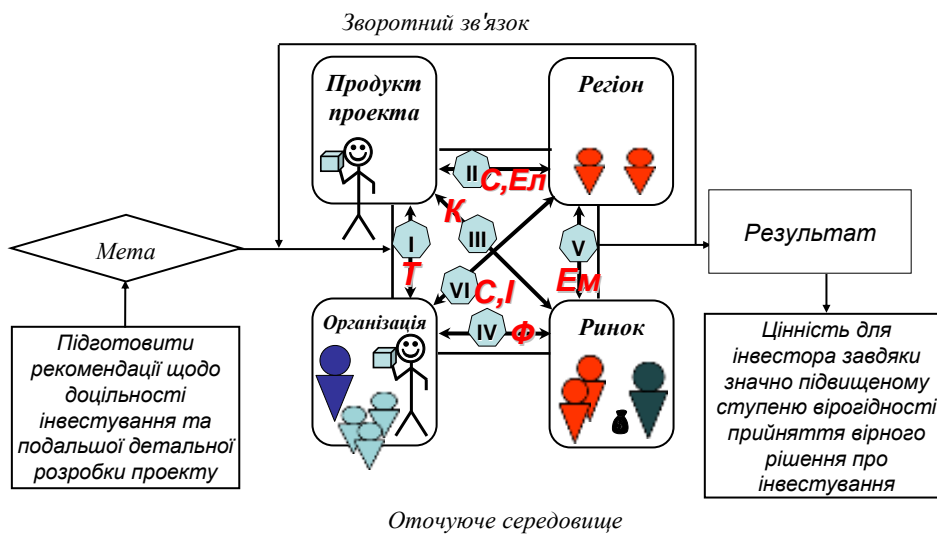

Рис. 2. Зв'язки між елементами проведення системного проектного аналізу

Вплив проекту на оточуюче середовище – екологічний аспект проектного аналізу поєднує елементи: продукт проекту і регіон завдяки визначенню відповідності розроблюваного проекту пріоритетній сукупності екологічних проектів для регіону, екологічній категорії проекту та заходів щодо зменшення впливу проекту на навколишнє середовище.

Експлуатація і реалізація продукту проекту буде здійснюватися на ринці як регіональному, так і можливо за його межами в умовах існуючої конкуренції. Отже комерційний аспект проектного аналізу виступає ланцюгом, що зв'язує продукт проекту і ринок.

Вигоди у грошовому виразі від успішної експлуатації і реалізації продукту проекту і його результатів на ринці буде отримувати інвестор. Швидкість та обсяги надходження грошових потоків визначається зв'язком між організацією, що виконує проект, і ринком. Цей зв'язок відображує сутність фінансового аспекту проектного аналізу.

В свою чергу вигоди від реалізації проекту на ринці отримує регіон в особі громади і влади. Розуміння цих вигод або недоліків (можливо не у грошовому виразі) владою і громадою може забезпечувати підтримку проекту або спричинятиме опір. Отже, зв'язком між ринком і регіоном, який розкриває ефективність проекту для суспільства, є економічний аспект проектного аналізу.

Крім економічної ефективності проект повинен сприяти вирішенню соціальних проблем, існуючих в регіоні, враховувати інтереси і потреби різних соціальних груп. Таким чином, соціальний аспект проектного аналізу дає змогу оцінити переваги і недоліки проекту, його продукту і організації з точки зору корисності для громади регіону. Цей аспект відображує два зв'язки між елементами: перший – продукт проекту і регіон, другий – організація і регіон.

Виконуюча проект організація повинна діяти в рамках правових норм, під впливом факторів політичної та економічної ситуації в регіоні. Крім цього, для

реалізації проекту створюється відповідна організаційна структура, що може супроводжуватися змінами в самій організації. Сукупність питань щодо ступінь сприяння зовнішнього оточення проекту його реалізації розкриває інституційний аспект проектного аналізу, який є зв'язком між організацією і регіоном.

На рис. 2 використанні такі позначення зв'язків цифрами і літерами:

- зв'язок I – технічний аспект проектного аналізу (Т);
- зв'язок II – екологічний (Ел) і соціальний аспекти проектного аналізу;
- зв'язок III – комерційний (К) аспект проектного аналізу;
- зв'язок IV – фінансовий (Ф) аспект проектного аналізу;
- зв'язок V – економічний (Ем) аспект проектного аналізу;
- зв'язок VI – інституційний (І) і соціальний (С) аспекти проектного аналізу.

Розглянемо деякі особливості проведення системного проектного аналізу регіональних освітніх проектів.

На сьогоднішній день більшість проблем, які виникають на рівні регіональної освіти, пов'язані із споживанням продуктів освітніх проектів. Відсутність ґрунтовної оцінки проекту у комерційному аспекті призводить до ницької цінності отриманого продукту на ринці.

Серед виділених в роботі [5] видів освітніх проектів найбільш залежними від ринку постають продукти навчальних та наукових проектів.

Результати наукових досліджень як продукт наукових проектів частіше за все не мають чітко визначеного кінцевого споживача (підприємця, який впроваджує об'єкти інтелектуальної власності) та виконуються на розсуд дослідника. Поряд з цим у сучасних умовах розвитку країни в цілому та регіональної освіти окрема саме наукові проекти є основою інноваційного розвитку та одним з вагоміших шляхів виживання вищих навчальних закладів. Вирішення проблеми попиту на продукти наукових проектів запропоновано в роботі [6], яка містить сукупність науково-обґрунтованих організаційних та інструментальних заходів оцінки комерційної привабливості та супроводження на ринці наукових проектів.

Розглянемо інформаційну складову вхідних документів проектного аналізу (концепції проекту, техніко-економічного обґрунтування, бізнес-плану), необхідну експерту для проведення експертизи навчального проекту за комерційним аспектом. Для визначення етапів експертизи проекту за комерційним аспектом скористаємося традиційним підходом [7, 8] в термінології регіональних освітніх проектів (табл. 2).

Таблиця 2

Алгоритм проведення експертизи регіональних освітніх проектів за комерційним аспектом

№ з/п	Етап	Дії	Обмеження
1.	Аналіз пропозиції регіонального освітнього ринку	Оцінити обсяги та якісні характеристики пропозиції продукту на освітньому ринці власного регіону, сусідніх регіонів	Макроекономічна освітня політика держави, якісні та кількісні аспекти пропозиції освітніх продуктів, призначених для вирішення проблем споживачі на ринці праці

2.	Оцінка попиту регіонального ринку праці	Оцінити коло споживачів освітніх продуктів регіону, купівельну спроможність (пропозиції підприємців щодо рівня заробітної плати, соціальних гарантій, тощо), потреби у продукті на регіональному ринці праці, можливі обсяги реалізації освітніх продуктів на інших ринках праці	Обмеження інструментів статистичних та маркетингових досліджень
3.	Аналіз кон'юнктури регіонального освітнього ринку	Проаналізувати ціни на освітній продукт (вартість підготовки освітнього продукту), його конкурентоспроможність на регіональному ринці праці	Види цінової політики регіонального освітнього ринку, класифікація регіональних освітніх ринків за конкурентним становищем
4.	Оцінка стратегії і методів реалізації освітнього продукту	Оцінити передбачені канали, методи реалізації освітнього продукту, цінові бар'єри, потенційні стратегії регіонального освітнього ринку, витрати на маркетингові заходи в регіоні та за його межами	Класифікація каналів руху продукту освітнього проекту, бюджет освітнього проекту

Вхідними даними експертизи навчального проекту у комерційному аспекті виступає інформація про компетентність фахівця за окремою спеціальністю та характеристика ринку праці регіону, в якому передбачається його споживання.

Оцінка пропозиції потребує наявності інформації про

- ліцензований та фактичний обсяги підготовки фахівців за спеціальностями;
- якісний склад професорсько-викладацького складу;
- рівень методичного забезпечення навчального процесу;
- рівень навчально-інноваційних технологій, що використовуються в процесі підготовки фахівців.

Інформаційну складову оцінки попиту складає

- рейтинг затребуваних в регіоні фахівців, визначений підприємцями;
- обсяг потреб у фахівцях відповідної спеціальності.

Аналіз кон'юнктури ринку передбачає наявність достовірної інформації про

- цінову політику вищих навчальних закладів регіону на освітні послуги;
- рейтинг підготовлених фахівців на ринці праці.

Оцінка стратегії і методів реалізації продукту потребує наявності інформації про

- існуючі та налагоджені канали та методи реалізації продукту;
- інструменти супроводження продукту навчального проекту на ринці праці.

Таким чином, оцінка навчальних проектів за комерційним аспектом потребує наявності достовірної та актуальної інформації щодо становища ринку праці та розвитку ринку освітніх послуг.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Отримані наступні наукові результати:

- розроблено модель проведення системного проектного аналізу, в якій аспекти проектного аналізу визначені як зв'язки між елементами моделі;
- виділені інформаційні складові, необхідні експерту для проведення експертизи навчального проекту за комерційним аспектом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коляда О.П. Проектно-ориєнтована формалізація стратегічного компонента функціональної діяльності вищого навчального закладу / О.П. Коляда // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр. – Луганськ: вид-во СЛУ ім. В.Даля, 2008. – № 3(27). – С. 81-87.
2. Коляда О.П. Застосування концепції стратегічної єдності для формування проектів реалізації стратегій розвитку структурних підрозділів ВНЗ / О.П.Коляда // Тези доповідей VII міжнародної конференції «Управління проектами у розвитку суспільства». Тема: Управління цінністю проектів та програм розвитку організацій. – К.: КНУБА, 2010. – С. 100-101.
3. Рач В.А. Інновації в проектній діяльності та закономірності «провалів» продуктів проектів / В.А. Рач, В.В. Калюжний // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. пр. – Луганськ: вид-во СЛУ ім. В.Даля, 2007. – № 3(23). – С. 31-41.
4. Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» від 10 лютого 1995 року № 52/95 // Відомості Верховної Ради, 1995. – № 9, ст. 56.
5. Борзенко-Мірошніченко А.Ю. Особливості реалізації проектів ліцензування як окремого виду освітніх проектів / А.Ю. Борзенко-Мірошніченко, О.О. Осік // Тези доповідей V міжнародної конференції «Управління проектами у розвитку суспільства». Тема: Професійне управління проектами – шлях до збільшення активів організації // Відп. за вип. С.Д. Бушуєв. – К.: КНУБА, 2008. – С. 34-36.
6. Рулікова Н.С. Управління портфелем інноваційних проектів вищих навчальних закладів: Дис. ... канд. техн. наук: 05.13.22 / Рулікова Наталія Сергіївна. – Миколаїв, 2009. – 162 с.
7. Верба В.А. Проектний аналіз: підручник / В.А. Верба, О.А. Загородніх. – К.: КНЕУ, 2000. – 322 с.
8. Бардиш Г.О. Проектний аналіз: підручник / Г.О. Бардиш. – К.: Знання, 2006. – 415 с.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2010 р.